

Kestävät käytännöt ruokajärjestelmässä: Näkemyksiä Suomesta ja EU-maista

28.5.2024

Eurooppalaiset ruokajärjestelmät kohtaavat paljon erilaisia riskejä ja ongelmia, jotka ovat sekä taloudellisia, ympäristöllisiä, sosiaalisia että institutionaalisia. Viime aikoina ympäristöhuolien merkitys on kasvanut entisestään. Nämä riskit voivat ilmetä äkillisinä shokkeina tai pitkäaikaisina stressitekijöinä muuttaen toimintaympäristöä ja lisäten järjestelmien haavoittuvuutta. Pyrkiessämme kestävämpään tulevaisuuteen on välttämätöntä tunnistaa ja ottaa käyttöön hyviä toimintatapoja, jotka parantavat resilienssiä, vähentävät päästöjä ja ovat linjassa YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa.

Kuva: Pixabay / Pexels.

Kestävien käytäntöjen tunnistaminen osa laajempaa Kestävää ja vastuullista Ruokaprovinssi-hanketta

Kestävien käytäntöjen kartoittaminen ruokajärjestelmissä on olennainen osa laajempaa Kestävä ja vastuullinen Ruokaprovinssi -hanketta, jonka tavoitteena on tunnistaa ja edistää kestäviä ja vastuullisia toimintamalleja Suomessa ja etenkin Etelä-Pohjanmaalla. Hankkeen tavoitteena on keskittyä erityisesti päästöjen ja ympäristövaikutusten vähentämiseen sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Tavoitteena on edistää yhteistyötä eri sidosryhmien välillä elintarvikealalla sekä pyrkiä saamaan uudenlaisia näkökulmia ja edistää Etelä-Pohjanmaan ruokajärjestelmän kestävyys- ja vastuullisuustyötä. Hankkeessa on käynnissä useita pilotteja ruokajärjestelmän sijoittuen ruokajärjestelmän eri osa-alueisiin, kuten alkutuotantoon, elintarviketeollisuuteen, ruokapalveluihin ja kuluttajiin. Kokonaisvaltaisena tavoitteena on löytää kestäviä ja vastuullisia käytäntöjä läpi koko elintarvikeketjun, aina tuotannosta kulutukseen saakka.

Kestävien käytäntöjen tunnistaminen

Hyvien käytäntöjen kartoittamisen ytimessä on pyrkimys löytää käytäntöjä, jotka edistävät kestävää kehitystä. Tutkimalla lukuisia sidosryhmiä, kuten viljelijöitä, alan toimijoita, ruokapalveluita ja kuluttajia, pyritään

löytämään Etelä-Pohjanmaan alueen kannalta olennaisimmat kestävän kehityksen aloitteet ja käytännöt. Nämä aloitteet kattavat hankkeita, jotka eivät pelkästään pienennä hiilijalanjälkeä, vaan myös vahvistavat ilmastonmuutokseen sopeutumista ja edistävät kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista.

Tutkimuksen helpottamiseksi hyvien käytäntöjen kartoittamisessa käytetään vankkaa teoreettista viitekehystä, joka perustuu resilienssiteoriaan sekä vastuulliseen tutkimukseen ja innovaatioon (Responsible Research and Innovation, RRI). Tämä luo pohjan systemaattiselle analyysille ja arvioinnille. Tehokkaista toimintatavoista ja niiden tuloksista kerätään näkemyksiä kirjallisuudentutkimuksen, EU:n tietokantojen analysoinnin ja syvällisten haastattelujen avulla.

Resilienssiajattelu syventää ymmärrystämme monimutkaisista yhteyksistä ja esteistä kestävien ravintoketjujen sekä monimuotoisten agroekosysteemien luomisessa. Ekologiasta ja systeemiteoriasta alkunsa saanut resilienssiteoria on ylittänyt tieteenalojen rajat löytäen sovelluskohteita niin taloustieteistä, valtiotieteistä kuin johtamisteorioista. Se tarjoaa monitieteisen viitekehyksen, jonka avulla voimme ymmärtää monimutkaisten sosiaalis-ekologis-taloudellisten järjestelmien kykyä sopeutua muuttuviin ympäristöolosuhteisiin.

Vastuullinen tutkimus ja innovaatio (RRI) on lähestymistapa, jolla pyritään ennakoimaan ja arvioimaan tutkimus- ja innovaatiotoimintaan liittyviä mahdollisia seuraamuksia ja yhteiskunnallisia odotuksia. Sen ensisijaisena tavoitteena on helpottaa inklusiivisten ja kestävien tutkimus- ja innovaatiokäytäntöjen kehittämistä. Yhdistämällä kaikkien tutkimukseen ja innovointiin osallistuvien sidosryhmien arvot, tarpeet ja odotukset RRI toimii tehokkaana työkaluna sekä nykyisiin että tuleviin haasteisiin vastaamisessa.

Innovaatioekosysteemeillä on keskeinen rooli ruokajärjestelmien resilienssin parantamisessa, sillä ne edistävät yhteistyötä, helpottavat tiedonvaihtoa ja aktivoivat kestävien ratkaisujen kehittämistä. Tuomalla yhteen erilaisia tieteen, hallinnon, kansalaisyhteiskunnan ja liike-elämän sidosryhmiä innovaatioekosysteemit luovat otollisen ympäristön innovatiivisten strategioiden ja teknologioiden yhteiskehitykselle. Tämä yhteistyöhön perustuva lähestymistapa mahdollistaa ruokajärjestelmien tehokkaamman sopeutumisen ilmastonmuutoksen kaltaisiin häiriöihin edistäen samalla resurssien tehokasta hyödyntämistä ja kiertotalouteen perustuvien toimintamallien lisäämistä. Lisäksi innovaatioekosysteemit antavat paikallisille yhteisöille mahdollisuuden vastata haasteisiinsa, mikä edistää ruokajärjestelmän pitkän aikavälin resilienssiä ja kestävyyttä.

Yhteisvaikutusten ja resilienssin tukeminen

Kartoittamalla olemassa olevia ilmastoaloitteita ja tarjoamalla sidosryhmille näkemyksiä vakiintuneiden käytäntöjensä benchmarkkauksesta, eli vertailusta, hankkeessa edistetään synergiaa ja vältetään päällekkäistä työtä. Tämä strateginen suuntaus voi paitsi parantaa alueen kilpailukykyä myös vahvistaa sen resilienssiä ilmastonmuutoksen edessä. Hyvien käytäntöjen benchmarkkaus edistää sidosryhmien välistä yhteistyökulttuuria. Osallistumalla tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön hanke pyrkii kuromaan umpeen kuiluja ympäristövaatimusten ja nykyaikaisten liiketoimintakäytäntöjen välillä. Tämä yhteistoiminnallinen lähestymistapa ulottuu paikallisten rajojen yli kattamalla alueelliset, kansalliset ja kansainväliset toiminta-alueet.

Kestävä ja vastuullinen Ruokaprovinssi -hanke on Euroopan unionin osarahoittama. Hankkeen toteutusaika on 1.9.2023 – 31.8.2025. Lisätietoa hankkeen verkkosivulla.

Kaisa Mäkelä
Projektipäällikkö
SeAMK

Kirjoittaja työskentelee SeAMKin Kestävät ruokaratkaisut -tiimissä, jonka tavoitteena on kehittää ruokaketjua kohti kestävämpää tulevaisuutta.

Anna Martikainen
Tutkijatohtori
Tampereen yliopisto

Tekstin kirjoittaja työskentelee Tampereen yliopiston Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskuksessa (TaSTI), jonka tavoitteena on tehdä uraauurtavaa empiiristä ja teoreettista tutkimustyötä sekä tutkimuksia, jotka informoivat tietämysintensiivisen yhteiskuntamme kannalta merkityksellistä politiikkaa ja strategista päätöksentekoa.

Tekstin suomentaja: Aino Ollila